

Oponentský posudek bakalářské práce Tadeáše Kovářika *Kůň v české frazeologii, příslovích a pohádkách (Příspěvek ke studiu jazykového obrazu světa)*

Bakalářská práce T. Kovářika zpracovává jeden výraz zavedenou metodou popisu jazykového obrazu světa a rozšiřuje tak množinu tímto způsobem zpracovaných slov. Výstupem jeho práce, zaměřené na etymologii, polysémii a frazeologii slova *kůň*, je u těchto prací obvyklá otevřená definice významu.

Autor při zpracování práce postupuje zcela v souladu se zadáním. Teoretická část působí sympaticky účelným dojmem, tj. autor neprodlévá u vymezení kognitivní lingvistiky a jejích obecných principů, spíše se s oporou o odbornou literaturu věnuje aspektům relevantním pro jím zpracovávané téma (zejména antropocentrismus vztažený na charakteristiku zvířat). Bohužel v některých pasážích tato část práce připomíná spíše výpisky z četby než autorem zformulované základy kognitivního přístupu opřeného o jazykový obraz světa – například oddíl 1.4 tvoří de facto pouze tři juxtaponované citáty z odborné literatury, jiné podkapitoly jsou sestaveny z jednovětvých parafrází odborné literatury.

V praktické části autor nejprve pojednává o etymologii výrazu. K této pasáži bych měla tu připomínku, že bylo možné ji zpracovat podstatně stručněji, neboť mnoho slovníků uvádí stejné informace, jen některé se odchyľují (Machek, Rejzek), přinášejí jiné či další výklady. Za druhé je zřejmé, že etymologie slova *kůň* je ne zcela jasná a různé hypotézy o původu tohoto slova se nezdají odhalovat nějaké zásadní jazykové vztahy mezi touto lexikální jednotkou a jednotkami jinými, na rozdíl od etymologií jiných slov. Myslím, že nějaké zhodnocení poznatků o etymologii pro kognitivní vymezení významu slova *kůň* z pera autora by zde bylo na místě. V páté kapitole Synonyma, hyperonyma, hyponyma a kohyponyma výrazu *kůň* se autor hyperonymy tohoto slova vůbec nezabývá, takže by neměla být v názvu podkapitoly. Vlastní jádro praktické části tvoří kapitola 6 *Jazykový obraz koně v češtině*, která je přehledně strukturovaná do jednotlivých sémantických okruhů. Zde bych měla výběrově několik dílčích poznámek:

- V části 6.2.5 *Kůň trpí* by se mi zdálo vhodné porovnat různé formy utrpení u zdroje a cíle této metafory (*trpí jako kůň*), tj. na základě jakých zkušeností se v jazykovém obrazu domníváme, že kůň trpí, a jakým formám utrpení ono přirovnání *jako kůň* přisuzujeme.
- V části 6.12 *Člověk s koněm vykonává marnou činnost* jsou do tohoto sémantického okruhu zařazeny frazémy s různým stupněm marnosti, což by bylo vhodné v práci reflektovat (například frazém *sedlat koně od ocasu* má mnohem výraznější rys absurdity, z níž povstává marnost pojmenovaná autorem, kdežto ve frazému *vsadit na špatného koně* má marnost rys neúspěchu daného špatnou úvahou apod.). Explicitnější úvahy nad motivací zařazení daných frazémů k dané skupině by pomohly lépe vymezit skupinu samotnou.
- V části 6.14 *Koně symbolizují nesvornost* autor zmiňuje, že frazémy jako *hryzou se jako koně o žlab* jsou dnes už neživé. Naproti tomu frazémy v oddíle 6.13.1 *vsednout na koníčka ve významu* rozčlil se a odejít autor jako neživé nehodnotí, přestože je tak lze také vnímat. Zajímalo by mne za prvé to, odkud autor údaje o neživosti frazémů čerpá. Za druhé, a podstatněji, se domnívám, že při popisu jazykového obrazu světa nejsou tyto informace až tak podstatné (pokud by autor specificky nezpracovával diachronně orientovanou analýzu posunů v jazykovém obrazu světa na vyděleném materiálu z různých časových období, což nečiní) a není třeba je zmiňovat.

Podkapitola o pohádkách K. J. Erbena na mě působila spíše dojmem nenápadného appendixu než něčeho, co by mohlo být výrazným přínosem pro zpracovávané téma: konotace spjaté s koněm, které

v pohádkách autor objevil, byly doloženy již v jiném materiálu, zejména ve frazeologii a příslovích. Myslím si, že by bylo účelné buď z této vedlejší linie udělat hlavní téma, tj. podívat se na pohádky z různých časových období a od různých autorů(/sběratelů). Anebo se vzdát pohádkové linie a vytěžit spíše linii korpusovou, tj. zjistit, jak s proměnou fungování koně ve společnosti (o níž autor píše v kapitole věnované roli koně pro člověka a jejímu vývoji) dochází k posunům v rámci jazykového obrazu tohoto pojmu.

Celkové hodnocení bakalářské práce Tadeáše Kovářika je takové, že autor pečlivě pojednal o předem daných aspektech lexikální jednotky *kůň* systematicky a pečlivě, na druhou stranu si však poznatky zde shromážděné místy zasluhovaly větší míru lingvistické reflexe ze strany autora. Proto z mého pohledu předložená práce splňuje požadavky kladené na bakalářské práce a lze ji doporučit k obhajobě s navrhovaným hodnocením velmi dobře.

V Praze dne 30. ledna 2013

Mgr. Eva Lehečková, Ph.D.